

manlar, Ümmü Habîbe'ye duydukları saygıdan dolayı kardeşi Muâviye'ye hilâfeti devrinde "müminlerin dayısı" diye hitap ediyorlardı (Zehebî, II, 222). Resûlullah, Ümmü Habîbe'ye Hayber gelirlerinden 80 vesk hurma, 20 vesk arpa tahsis etmişti. Bu gelir onun vefatından sonra da devam etti. Ümmü Habîbe 44'te (664) Medine'de vefat etti ve Bakî Mezarlığı'na defnedildi; bazı kaynaklarda 42 (662) veya 59 (679) yıllarında öldüğü de zikredilmiştir. Kardeşi Muâviye'yi ziyaret maksadıyla Dimaşk'a gittiğinde orada vefat ettiği ve kabrinin orada olduğu şeklindeki rivayet doğru kabul edilmemiştir (İbn Asâkir, VI, 70; Zehebî, II, 220). Kaynaklarda Ümmü Habîbe'nin Ümmü Eymen Bereke adlı bir hizmetçisinin bulunduğu, hem adı hem künyesi Resûl-i Ekrem'in dadısıyla aynı olduğu için bu iki Ümmü Eymen'in zaman zaman birbirine karıştırıldığı belirtilmektedir.

Ümmü Habîbe, rivayet ettiği hadisler bakımından Hz. Peygamber'in hanımları arasında Âişe ve Ümmü Seleme'den sonra gelir. Bakî b. Mahled'in *el-Müsned*'inde onun altmış beş hadis rivayet ettiği belirtilmektedir (Ekrem Ziyâ el-Ömerî, s. 84), Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde kırk üç rivayeti yer almaktadır (VI, 325-328, 425-428). Kendisinden kardeşleri Muâviye ile Anbesa, yeğeni Ebû Süfyân b. Saîd, kölesi Ebû'l-Cerrâh, Zeyneb bint Ebû Seleme ve daha başkaları hadis rivayetinde bulunmuştur. Ümmü Habîbe, Habeşistan'da kiliselerle ilgili bir müşahedesini Resûl-i Ekrem'e anlatmış ve kabirleri mescid haline getirenlerin âhiretteki durumuyla ilgili bir hadisin söylenmesine vesile olmuştur (*Müsned*, VI, 51; Buhârî, "Şalât", 48). Aynur Uraler, *Ümmü Habîbe'nin Rivayetleri* adıyla yüksek lisans tezi hazırlamış (1990, MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü), bu tez daha sonra yayımlanmıştır (bk. bibl.).

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, VI, 51; Şâfiî, *el-Üm*, Beyrut, ts. (Dârü'l-ma'rife), V, 8, 15; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 96-100; Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 20, 22; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, IV, 303-306; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk* (Şihâbî), VI, 70, 85, 90, 91; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe* (Bennâ), VII, 115-116, 194, 315; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, II, 218-223; İbn Hacer, *el-İşâbe*, IV, 305-307; a.m.f., *Tehzîbü't-Tehzîb*, XII, 419; Şevkânî, *Fethu'l-kadir*, V, 214; Ekrem Ziyâ el-Ömerî, *Bakî b. Mahled el-Kurubî ve Mukaddimetü Müsnedih*, Medine 1404/1984, s. 84; M. Ali Kutub, *Ümmü Habîbe*, Beyrut 1408; Aynur Uraler, *Peygamberimizin Hanımı Ümmü Habîbe ve Rivayetleri*, İstanbul 1995.

AYNUR URALER

ÜMMÜ HABİBE bint CAHŞ

(أم حبيبة بنت جحش)

Ümmü Habîbe bint Cahş
b. Riâb el-Esediyye

Hz. Peygamber'in baldızı
ve Hamne bint Cahş'ın kız kardeşi olan
kadın sahâbî
(bk. HAMNE bint CAHŞ).

ÜMMÜ'L-HAKEM

(أم الحكم)

Ümmü'l-Hakem bint Zübeyr
b. Abdilmuttalib
el-Kureşîyye el-Hâşîmiyye
(ö. 7/628'den sonra)

Kadın sahâbî.

Mekke'de doğdu. Ümmü Hakîm diye de zikredilir. Kureyş kabilesinin Hâşimoğulları kolundandır. Babası Hz. Peygamber'in amcası Zübeyr, annesi Mahzûmoğullar'ından Âtike bint Ebû Vehb'dir. Ümmü'l-Hakem'in, Resûl-i Ekrem'in sütkardeşi olduğu nakledilmektedir. Bazı kaynaklarda onun, kız kardeşi Dubâa bint Zübeyr ile karıştırıldığı ve bunların aynı kişi olduğu kaydedilmişse de İbn Hacer el-Askalânî'ye göre bunlar iki kardeştir (*el-İşâbe*, VIII, 191-192, 194-195). Ümmü'l-Hakem, İslâmiyet'in ilk yıllarında Müslümanlığı kabul etti ve müşriklerin eziyetlerine tahammül gösterdi. Bu esnada Hz. Peygamber'e Allah'a ortak koşmamak, haktan ayrılmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocukları öldürmemek ve Peygamber'e karşı gelmek üzere biat etti. Daha sonra Medine'ye hicret etti. Hicretin ilk günlerinde yaşanan sıkıntılı dönemde Resûl-i Ekrem kendisiyle yakından ilgilendi, onu zaman zaman evinde ziyaret etti. Hayber'in fethi üzerine (7/628) buradan gelen hurmalardan kendisine otuz vesk pay tahsis etti. Ümmü'l-Hakem, Hâşimoğullar'ından Rebîa b. Hâris b. Abdülmuttalib ile evlendi ve bu evlilikten Abdüşems, Abdülmuttalib, Muhammed, Abdullah, Abbas, Hârîse ve Ümeyye adlı oğulları ile Ervâ el-Kübrâ adlı kızı dünyaya geldi.

Bir gün Ümmü'l-Hakem küçük oğlu Abdullah ile bir yere giderken Resûlullah'ı gördü ve oğluna Resûlullah'ın hırkasını alıp kendisine getirmesini söyledi. Abdullah, Resûlullah'ın sırtındaki hırkayı çekip alınca o da kendisine kimin oğlu olduğunu sordu. Abdullah kendini tanıttıktan sonra hırkayı almasını annesinin istediğini belirtti. Hz. Peygamber hırkayı çocuğa ver-

di ve annesinin onu kız kardeşi Dubâa ile paylaşıp baş örtüsü olarak kullanmalarını söyledi (Ebû Nuaym, III, 1643). Hayber Savaşı'nın ardından bir daha kendinden söz edilmeyen Ümmü'l-Hakem'in bu tarihten kısa bir süre sonra vefat ettiği tahmin edilmektedir. Ümmü'l-Hakem'den iki hadis rivayet edilmiştir (İbn Hazm, s. 344). Bu rivayetlerin birinde belirtildiğine göre bir savaş sonrasında Medine'ye esirler getirilmişti. Ümmü'l-Hakem kız kardeşi Dubâa ve Hz. Fâtıma ile birlikte Resûlullah'ın yanına gitmiş, işlerinin çokluğundan şikâyet ederek kendisine ev işlerinde yardım edecek bir esir vermesini istemişti. Ancak Hz. Peygamber, Bedir'de şehid düşen sahâbîlerin çocuklarının daha erken davrandığını ve esirlerin onlara ayrıldığını söylemiş, Ümmü'l-Hakem ve beraberindekilere daha hayırlı bir iş olarak her namazdan sonra tesbihata devam etmelerini tavsiye etmiştir (Ebû Dâvûd, "Edeb", 100).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 46-47; İbn Habîb, *el-Muhabber*, s. 64, 406; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* (nşr. Hamdî Abdülmeccid es-Selefi), Beyrut 1405/1984, XXV, 138; Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Ma'rifetü's-şahâbe* (nşr. Âdil b. Yûsuf el-Azâzî), Riyad 1419/1998, III, 1643; VI, 3482-3483; İbn Hazm, *Esmâ'ü's-şahâbeti'r-ruvât* (nşr. Seyyid Kesrevî Hasan), Beyrut 1412/1992, s. 344; İbn Abdülber, *el-İstî'âb* (Bicâvî), IV, 1933; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe* (Bennâ), III, 230; VII, 319-320; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), VIII, 191-192, 194-195; M. Saîd Mübeyyaz, *Mevsû'atü hayâtî's-şahâbiyyât*, İdlîb/Suriye 1410/1990, s. 108; Hâlid Abdurrahman el-Aki, *Mevsû'atü 'uzamâ' havle'r-resûl*, Beyrut 1412/1991, III, 2118.

MEHMET EFENDİOĞLU

ÜMMÜ HAKİM

(أم حكيم)

Ümmü Hakîm bint el-Hâris b. Hişâm
el-Kureşîyye el-Mahzûmiyye
(ö. 14/635)

Kadın sahâbî.

Adı bilinmemektedir. Babası Ebû Cehil'in kardeşi Hâris b. Hişâm, annesi Hâlid b. Velîd'in kız kardeşi Fâtıma'dır. Amcasının oğlu İkrime b. Ebû Cehil ile evlendi, fakat çocukları olmadı. İslâm'ın zuhurundan Mekke'nin fethine kadar kocası ile birlikte müslümanların aleyhinde bulundu. Uhud Savaşı'na onunla beraber katıldı. İkrime, İslâmiyet aleyhindeki faaliyetleri dolayısıyla Hz. Peygamber'in öldürülmesini emrettiği birkaç kişiden biriydi. Ümmü Hakîm, Mekke fethedilince annesi ve babasıyla birlikte Müslümanlığı kabul etti; İk-